

Amb Gore-Tex, sense paraules i seguint marques de colors

El paisatge de *La Punyalada*, de Marià Vayreda, ara

Ja ho diu l'Albert Bardals, al pròleg de *La Punyalada*: aquella Garrotxa, afligida, vella i solitària, pateix dels seus mateixos mals. La terra que guarda els records de la seva joventut ja no és la mateixa. L'Alta Garrotxa ha canviat. Com era i com és?

>>> Marià Vayreda i Vila (Olot, 1853 - Barcelona, 1903).

MARIA
PUIG PARNAU

> TEXT I FOTOS

La *Punyalada*, de Marià Vayreda, es va publicar el 1904, pocs mesos després de la mort de l'autor. Explica la història de l'Albert Bardals, que viu a les muntanyes de l'Alta Garrotxa cap allà a l'any 1840. Resseguint la seva vida, coneixem una història d'amor i moltes aventures de trabucaires. A més, sentint-li la veu, ens fem al seu interior i descobrim tot el que sent i pensa.

El paisatge en la novel·la

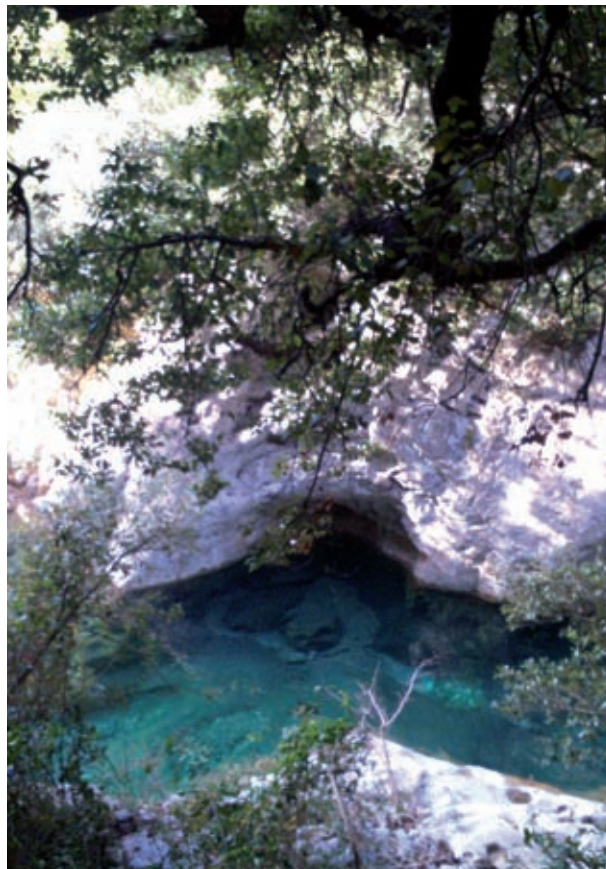
Llegint *La Punyalada*, veiem que les històries i els sentiments dels personatges surten sempre del mateix lloc: de les muntanyes, les pedres i els boscos. La vida es fa allà. Tal com deia el subtítol de la primera edició, és una novel·la muntanyenca, perquè les muntanyes són l'element essencial de la trama i de tots els temes que engloba. Els «espadats fora de plom» de l'Alta Garrotxa són el principi de tot.

D'allà, en surt el mal. Es refugia i actua en aquells racons de món. Entre roques i afraus, lluny de tot poder i prop de la fron-

>> Salt del Brull.

Els «espadats fora de plom» de l'Alta Garrotxa són el principi de tot

>> *El paisatge de La Punyalada.*

tera, els bandolers hi nien i hi crien tots els dubtes i temptacions; allà, viure prop del límit és més fàcil i més perillós que mai. Això fa del paisatge de l'Alta Garrotxa un lloc de misteri, d'instints assilvestrats, perills i patiments.

Però el que caracteritza el territori fins a convertir-lo en el centre de la novel·la és, sobretot, que és un paisatge viscut. És a dir, la gent hi viu. I hi viu perquè en viu. Treballen al bosc, en algun racó de camp o hort, a les carboneres, amb el bestiar, a les tavernes, als molins. La gent dona activitat, vida, al paisatge. I el paisatge els crea la vida a ells. Aquest lligam fa que els personatges de *La Punyalada* —com els habitants de l'Alta Garrotxa d'aquell temps— tinguin el paisatge interioritzat, el coneixen, hi creen històries i moments.

A banda de la realitat de l'època, però, també tenim el llenguatge. Les paraules que utilitza Vayreda fan viure el paisatge escrit de *La Punyalada* i li donen ànima. Sempre s'ha elogiat el domini lèxic de l'au-

tor, la precisió, la riquesa, la poesia dels seus escrits. Dir això és dir molt. A *La Punyalada*, les paraules fan el món. Des de la primera pàgina de la novel·la sents com el que llegeixes t'omple les orelles i la imaginació. Dins del teu cap, davant dels teus ulls, les paraules creen aquella terra i tota la seva ànima.

Els components esmentats fins ara dibuixen molt bé l'estètica literària de *La Punyalada*. Seguint el realisme propi de l'època, la novel·la té la voluntat de fer un retrat de la seva realitat i de fer-lo amb objectivitat i verisme.

A més, també fa passes dins del naturalisme, perquè ja hem dit que els caràcters estan lligats al seu món, absolutament condicionats per les muntanyes de l'Alta Garrotxa. I encara s'hi afegeix un altre aspecte: la introspecció psicològica, tan ben treballada en el personatge principal i tan poc present en la literatura catalana d'aquells moments. Tot plegat fa de *La Punyalada* una obra molt remarcable.

Les paraules que utilitza Vayreda fan viure el paisatge escrit de *La Punyalada* i li donen ànima

El paisatge de la novel·la, ara

Si sortim de la novel·la i ens endinsem a l'Alta Garrotxa, trobem que la terra ja no és la mateixa. Despoblada. Molts masos abandonats. Cases fetes ruïnes. Boscots buits de gent. Pocs habitants que encara s'aferren a la seva terra, excepcionalment, i molts excursionistes que hi fan vida, però vida de pas.

Ara, a l'Alta Garrotxa hi busquem tranquil·litat, calma i també repte. Ens hi podem sentir més persones, més autèntics i naturals. El paisatge és expansió de l'esperit, i això encara el legítima. Encara ens sembla que hi sentim una mica l'eco de vida de *La Punyalada*.

Però els trabucaires ja no s'amaguen enlloc. Ja no tenen a qui fer mal. Ja no hi ha misteri ni el mateix perill. Tampoc vivim el paisatge de la mateixa manera, no el tenim interioritzat. La major part de la gent ens hi acostem amb un cop de cotxe i marxem el mateix dia abans de fosc. Són pocs els que no hi caminen seguint marques de colors. No sabem moure'ns a les fosques, com a la

novel·la. Hem de portar calçat amb Gore-Tex, nosaltres. I, per acabar-ho de fer fred i encara més distant, ens adonem que no tenim prou paraules per a aquell lloc. Arbre, ocell, pedra i prou. Comodins generals i estèrils que no troben l'essència de res.

El paisatge de *La Punyalada* s'ha convertit, per a nosaltres, en un decorat. En una ambientació on podem superar reptes i sentir tranquil·litat. En un teló de fons que gaudim banalitzat i mastegat. I amb distància física i verbal.

Tot i això, i sempre a la nostra manera, el paisatge segueix atraient-nos. Potser al final, tal com va passar a l'Albert Bardals, una punyalada ens despertarà i serem més conscients d'aquesta terra. O potser no, potser un dia trobarem una paret de casa en ruïnes i a darrere no hi haurà res. Descobrirem que és de cartró pedra i la molsa, de feltre.

Maria Puig Parnau

ha estudiat filologia catalana.

>> L'ermita de Sant Aniol d'Aguja. A la dreta, el puig de Bassegoda.

El paisatge de *La Punyalada* s'ha convertit, per a nosaltres, en un decorat